

Amundsenvillaen i Ny-Ålesund

Rehabilitering og tilbakeføring 2009-11

Sluttrapport fra kompetansegruppa

Egil Murud
Susan Barr
Siri Hoem

Oktober 2011

1. Mandat

Kings Bay AS v/ styret har ønsket at en kompetansegruppe skulle bistå administrasjonen i forbindelse med vedtak om at Amundsenvillaen skulle tilbakeføres til opprinnelig utseende og tilstand så langt som mulig. Villaen var planlagt benyttet som representasjonslokaler. Styret ønsket også at 2. etg. i bygningen skulle benyttes som bolig for administrerende direktør. Det var en forutsetning at kvaliteten på arbeidene som skulle gjennomføres, skulle holde et høyt kulturminnefaglig nivå.

Kompetansegruppa har bestått av antikvar og tidligere kulturminnerådgiver hos Sysselmannen Siri Hoem, antikvar og polarforsker Susan Barr og kulturvernssjef i Nordland fylkeskommune og styremedlem i Kings Bay AS Egil Murud. Kompetansegruppa har forholdt seg til administrasjonen v/rådgiver Bodil J. Paulsen og tidligere adm.dir Roger Jakobsen, dels også Oddvar Midtkandal.

2. Faglig mål for prosjektet

Målet var å tilbakeføre Amundsenvillaens eksteriør og interiør slik det var i 1926 da Roald Amundsen oppholdt seg her. Målet ble revidert for stuene i 1. etasje (rom 115 og 116), der perioden som Nordpol bar (1938) ble styrende for restaureringen. Videre var målet å innrede en hensiktsmessig bolig for Kings Bays direktør i 2. etasje. Her ble det i forprosjektet åpnet for noe større endringer.

Videre var det et mål å avdekke/bevare mest mulig av opprinnelige materialer, og å utføre supplerende bygningsdeler som nøyaktige kopier på dokumentert grunnlag.

Prosjektet er gjennomført i samsvar med ovennevnte målsetting. Antikvariske hensyn er gjennomgående svært godt ivaretatt, både i overordnet konsept og detaljer. Tilbakeføring av eksteriøret og 1. etasje har gitt Villaen tilbake sitt opprinnelige utseende med hensyn til planløsning, fasadekomposisjon og i hovedsak fargesetting. Opprinnelige/eldre elementer, som panel, veggmalier, et par dører og vinduer med mer, er bevart og kommer til sin rett i den tilbakeførte konteksten. Også i 2. etasje er planløsningen tilnærmet som opprinnelig, og eldre gulvbord og himling er bevart og eksponert. Endringene i 2. etasje er noe mindre enn hva forprosjektet åpnet for – også her er tilbakeføring vektlagt så langt det har vært praktisk mulig.

Det er likevel enkelte mindre ting som ikke er tilfredsstillende utført eller som bør følges opp med tilleggsarbeider, se del 6 og 7.

3. Forbehold

Denne rapporten er basert på en begrenset gjennomgang på stedet i forbindelse med den offisielle åpningen 28.05.2011. Grunnet tett program ble det ikke tid til en systematisk gjennomgang av bygningstekniske og antikvariske forhold, ei heller en felles diskusjon og vurdering av disse. Vi tar derfor forbehold om at ytterligere forhold kan bli avdekket ved ettårsbefaringen.

4. Bakgrunnsmateriale – forvaltningsplanen

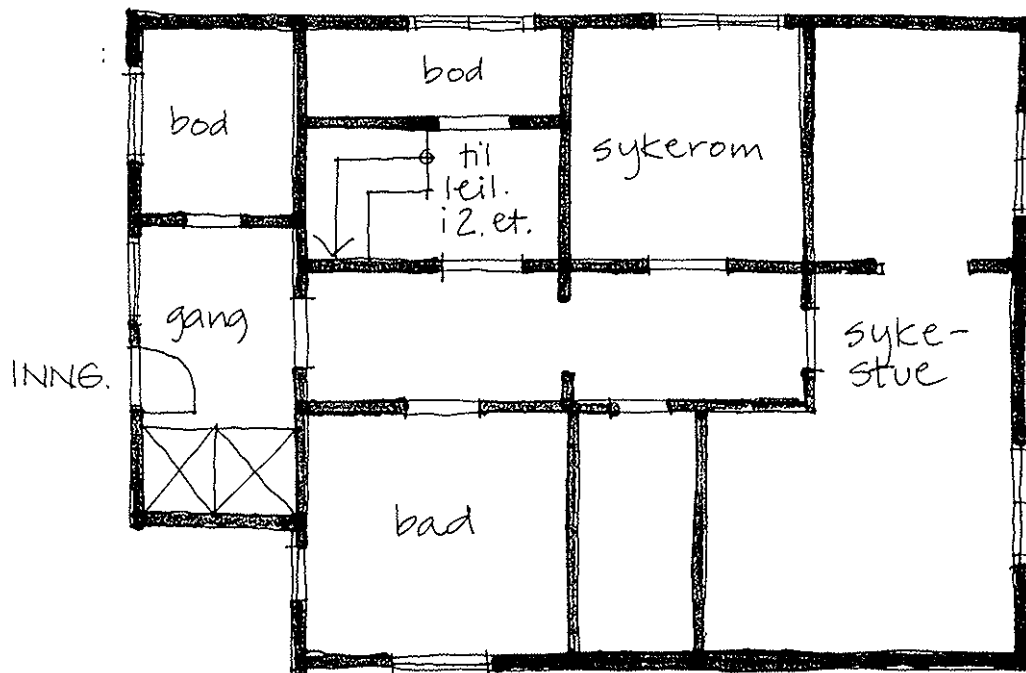
Det foreligger en forvaltningsplan for de fredete bygningene i Ny-Ålesund, utarbeidet av Sysselmannen på Svalbard og Kings Bay AS i 2008. I forvaltningsplanen er Amundsenvillaen beskrevet slik (s. 4-5 her):

14 AMUNDSENVILLAEN

Bilde eksteriør:

Planløsning 1. etasje:

M 1:100, 1997

14 AMUNDSENVILLAEN

Byggeår, arkitekt:	Tidligere bruk:
1917/-18	Opprinnelig direktørbolig for Kings Bay. Benyttet av Roald Amundsen i perioder 1925/-26. 1937 ominnredet til Nordpol bar, forlegning funksjonærer 1945-46, ominnredet til to leiligheter 1957. 1966 ominnredet til sykestue/legekontor 1. etg.
Tidligere ombygging og endringer:	Dagens bruk:
Trolig endret noe ved hver bruksendring. 1957: sentralvarme og WC installert. Ombygget og oppusset 1965. Rehabiliteret 1987-92: sykestue 1. etg, bolig 2. etg.	To boliger for Kings Bay.
Beskrivelse av konstruksjon og eksteriør:	Beskrivelse av interiør:
Hus i halvannen etasje med mansardtak, to arker. Har hatt rød takpapp en periode. Fundamentert på støpte pillarer, bordkledd mellom. Vegger av plankelaft med utlektet kledning. Modernisert, ny horisontal og uhøvlet kledning lagt utenpå opprinnelig panel: stående vekselpanel, rødmalt. Nye vinduer er utført som dårlige kopier, for kraftige dimensjoner og aluminiumsbeslag på rammene, vinduene har delvis en annen plassering enn opprinnelig.	Svært ombygget og modernisert, endret planløsning og nye overflater. Platekledd og malte vegger. Enkelte skjulte veggmalier med motiv tilknyttet Amundsens polferder i tidligere Norpol bar 1. etg. To pipestokker.
Vurdering av bevaringsverdi:	
Bygningen er sterkt endret både ut- og innvendig. Bygningen har imidlertid høy symbolverdi på grunn av tilknytningen til Roald Amundsen, og i kraft av sin funksjon som direktørbolig og senere bar for Kings Bay. Det er bevart eldre panel utvendig og skjulte materialer og dekormaling inne, dette åpner for en mulig avdekking og tilbakeføring. Maleriene er tilknyttet Amundsens polferd. Disse er unike og har svært høy kulturhistorisk verdi.	
Kategori: 3 – betydelig endringspotensial – helårsbruk	
Retningslinjer for endring:	
Bruk og modernisering som bolig. Dokumentert tilbakeføring av deler av bygningen, som Amundsens bolig i 1. etg., er planlagt, inkl. avdekking/restaurering av dekormaling – se NIKUs forprosjekt 2007. Eksteriøret bør også tilbakeføres og opprinnelig panel avdekkes/restaureres.	

I forvaltningsplanens **kap. 2.1.4 Tilbakeføring** heter det videre:

Når myndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode – eventuelt flere perioder – i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. En tilbakeføring er også en endring som krever godkjenning av Riksantikvaren. Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring skal kunne vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier e.a.) av den opprinnelige situasjonen. Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav/underordnet verdi.
- Kulturminnet er ikke for sterkt endret. Hus som har fått ny takform, hovedvolum eller lignende bør bevares slik de er. Tilbakeføring av vindustyper og kledning på en bygning med intakt hovedform, kan derimot være aktuelt.

Amundsenvillaen. Mulighet for tilbakeføring/avdekking av opprinnelig panel. Dette kan gjøres på dokumentert grunnlag. Vinduenes plassering og utførelse er endret og kan tilbakeføres på sikkert grunnlag mht. plassering (tegninger, fotografier, spor i veggen). Detaljutformingene må eventuelt skje på analogt grunnlag, dvs. basert på opprinnelige vinduer med tilsvarende utforming annet sted i Ny-Ålesund. Foto: Siri Hoem, Sysselmannen 2008.

5. Gjennomføring

Arbeidene med Amundsenvillaen er i all hovedsak gjennomført i henhold til prinsippene i forvaltningsplanen for de fredete bygningene i Ny-Ålesund, bl.a. kap. 2.1.4. over. Sett fra kompetansegruppas ståsted har prosessen og organiseringen av prosjektet fungert svært godt. Våre faglige råd er innhentet gjennom hele prosessen, fra anbudsbeskrivelse og valg av konsulenter til kulturminnefaglige diskusjoner, valg av tekniske løsninger og detaljkrav basert på et optimalt forhold til vern av Amundsenvillaen som et kulturminne av høy nasjonal verdi. Kommunikasjonen har foregått på e-post, dels på telefon/telefonmøter, dels ved felles befaringer på stedet og i møte hos Riksantikvaren. Prosjektleder/rådgiver Bodil Paulsen i Kings Bay AS har hatt god styring med alle aktørene og sørget for både framdrift og dialog som involverte alle parter i prosjektet.

Kompetansegruppa opplever at de faglige innspillene vi har gitt, gjennomgående er tatt til følge. Vi har anbefalt høy kvalitet i det antikvariske arbeidet, noe som er fulgt opp av Kings Bay AS. Samarbeidet har fungert utmerket. Både arkitekt Gisle Jakhelln og prosjektleder Bodil Paulsen har uttrykt at kompetansegruppas innspill har vært viktige, både som rådgiver for eier, og som faglig ressurs for alle aktørene i de antikvariske spørsmålene. Tross lang reiseavstand med dertil manglende mulighet for oppfølging på stedet, føler vi at vårt arbeid har fungert godt. Bruken av en slik rådgivende gruppe har trolig økt kvaliteten på arbeidet og bidratt til en smidigere dialog med myndighetene.

6. Kommentarer eksteriør

- Utvendig panel har krympet etter montering, og det har oppstått glipper på inntil flere millimeter. Disse må overmales.
- Panelet er produsert slik at det måtte monteres med marginen «feil vei», noe som gir potensielle utettheter ved at panelet vrir seg med kantene utover. Dette bør overvåkes mht. snødriv om vinteren.

Bildet viser umalte glipper i panelet. Vi ser også at vinduet er montert for tett mot sidekarmen. Dette vil forårsake kapillærsug.

Panelet er montert med margin innover og krummer "feil vei".

- Flere dører er kun grunnet og har synlig kvist. Alle dører må males med minst tre strøk linoljemaling. (Dette skulle utføres sommeren 2011.)

Ytterdør med synlig kvist må males med tre strøk.

Innerdør med synlig kvist må males med tre strøk.

- Ytterdør i tilbygg mot vest er ved en feiltakelse utført med isolerglass. Dette skyldes dårlig spesifikasjon fra arkitekten ved bestilling. Den moderne døra virker skjemmende i helheten, der de øvrige vinduene i huset er nøyaktige kopier av tradisjonelle typer. Ny dør må bestilles med glass innsatt i kittfals, og ellers mest mulig som kopi av den antatt opprinnelige utførelsen.
- Kings Bay AS har rapportert om luftlekkasjer ved enkelte vinduer pga. utformingen av pakningssporet. Dette og andre forhold ved vinduene må undersøkes nærmere på ettårsbefaringen i november.

Ytterdør tilbygg vest med isolerglass må skiftes til tradisjonell utførelse.

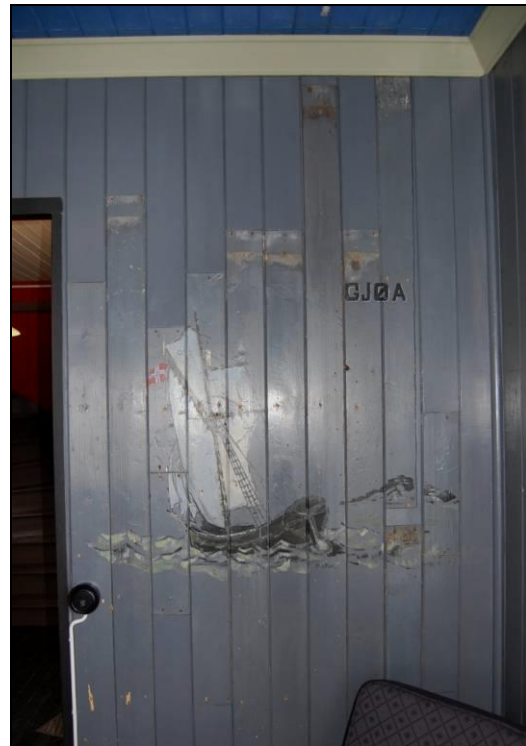
Vinduene må sjekkes nærmere på ettårsbefaringen.

7. Kommentarer interiør

- Veggmaleri av Gjølø: Maleriet/panelet har vært kappet opp og har lidd en ublid skjebne som gjenbruk andre steder i huset. Maleriet er nå remontert på gjenskapt skillevegg, med synlige spikerhull og sår. Vår anbefaling har vært at Gjølø får stå slik uten retusjering av sår, slik at historien om de senere endringene (og datidas manglende pietet for maleriet) også blir fortalt. Dette gir en ekstra dimensjon til rommet og husets historie i andre del av 1900-tallet. De nyere sårene i utkanten av maleriet kan eventuelt retusjeres – disse er kommet til ved siste demontering og framstår som uheldige blikkfang. Dette arbeidet er nå utført av Heinz Kusch fra Nordland fylkeskommune på oppdrag fra Kings Bay AS.
- Vi anbefaler likeså at bokstavene til Amundsens følge får stå uten fullføring av navnene – disse kan formidles via andre kanaler. Teksten er i sin tid kopiert fra minnesmerket som står i nærheten av luftskipmasten.

Maleriene av Gjøa og navnene får stå med synlige sår og mangler etter tidligere demontering.

Nye sår i utkanten av motivet (nede t.v.) kan evt. retusjeres.

- Linoleum legges i rom 115 og 116, slik det etter alt å dømme var i perioden med Nordpol bar fra ca. 1938. Linoleumen utføres som kopi av den som ble funnet på gulvet i de to rommene. Jens Treider, som har gjort fargeundersøkelsene, kan trolig bidra med råd om leverandør.

De to rommene bør behandles samlet med fokus på 1938. Kopi av linoleum bør derfor tilbakeføres i begge rom.

Avdekket linoleum, som nå er fjernet, i rom 115.

- Gulvlist ved trapp males, her er en eldre umalt del.

8. Konservering og restaurering av vegg- og takmalerier

Kompetansegruppa registrerer at konserveringen og restaureringen av vegg- og takmalerier er utført på en nennsom og forsiktig måte, med et godt resultat, og for øvrig i henhold til de råd som kompetansegruppa har gitt underveis i prosessen. Av dokumentasjonshensyn ønsker kompetansegruppa at det utarbeides en konserverings-/restaureringsjournal for arbeidene, dokumentert også med fotografier fra underveis i prosessen.

9. Konklusjon

Det er kompetansegruppas oppfatning at arbeidene med Amundsenvillaen har ført til et meget godt resultat. Det har vært en utfordring for Kings Bay AS å forholde seg til svært mange bygningsmessige detaljer på en gang, samtidig som selskapets interesser i forhold til innleide firmaer skal ivaretas på en forsvarlig måte. Dette har selskapets ledelse og administrasjon håndtert på en forbilledlig måte, noe som har ført til at Amundsenvillaen i dag framstår som et nasjonalt viktig kulturminne på en meget troverdig måte. Det er kompetansegruppas håp at denne rapporten kan bidra til å sette prikken over i'en!

Vi takker med dette for tilliten, og for et svært engasjerende og interessant oppdrag for Kings Bay AS.

Oslo og Bodø 14. oktober 2011

Siri Hoem

Egil Murud

Susan Barr